

ERMENİ ARAŞTIRMALARI

Dört Aylık Tarih, Politika ve Uluslararası İlişkiler Dergisi

sayı
62
2019

Olaylar ve Yorumlar

Alev KILIÇ

I. Dünya Savaşı Sonrasında Karadeniz'de
Bağımsız Ermenistan Devleti Kurulması Planları

Hayati AKTAŞ

Ermeni Milliyetçiliğinin Siyasallaşmasında
Ermeni Muallimlerinin Faaliyet ve Rollerini

Ayşe ZAMACI

Robert Koçaryan'ın Cumhurbaşkanlığı Döneminde
Ermenistan-İran İlişkileri

Elnur KELBİZADEH

KİTAP TAHLİLLERİ

Talin Suciyan ve Modern Türkiye'de Ermeniler

Tutku DİLAVER

Değerlendirme Yazısı: Öldürme Emirleri:

Talat Paşa'nın Telgrafları ve Ermeni Soykırımı

Ömer Engin LÜTEM - Yiğit ALPOGAN

ERMENİ ARAŞTIRMALARI

Dört Aylık, Tarih, Politika ve Uluslararası İlişkiler Dergisi
2019, Sayı 62

EDİTÖR
Alev KILIÇ

SORUMLU YAZI İŞLERİ MÜDÜRÜ
Aslan Yavuz ŞİR

YAYIN SAHİBİ
Terazi Yayıncılık Adına
Hazel ÇAĞAN ELBİR

YAYIN / DANIŞMA KURULU
Alfabetik Sıra İle

- | | |
|--|--|
| Prof. Dr. Seçil KARAL AKGÜN
(ODTÜ, Emekli Öğretim Üyesi) | Prof. Dr. Edward J. ERICKSON
(Marine Corps University) |
| Prof. Dr. Hüseyin BAĞCI
(Orta Doğu Teknik Üniversitesi) | Prof. Dr. Michael M. GUNTER
(Tennessee Tech University) |
| Prof. Dr. Sadi ÇAYCI
(Başkent Üniversitesi) | Prof. Dr. Jean-Louis MATTEI
(Tarihçi) |
| Prof. Dr. Kemal ÇİÇEK
(21nci YY. Enstitüsü) | Prof. Dr. Justin MCCARTHY
(Louisville Üniversitesi) |
| Dr. Şükrü ELEKDAĞ
(E. Büyükelçi) | Dr. Ayten MUSTAFAYEVA
(Azerbaycan İlimler Akademisi,
İnsan Hakları Enstitüsü) |
| Prof. Dr. Temuçin Faik ERTAN
(Ankara Üniversitesi) | Dr. Jeremy SALT
(Bilkent Üniversitesi, Emekli Öğretim Üyesi) |
| Prof. Dr. Hikmet ÖZDEMİR
(Emekli Öğretim Üyesi) | Prof. Dr. Norman STONE
(Bilkent Üniversitesi, Emekli Öğretim Üyesi) |
| Prof. Dr. Hüseyin PAZARCI
(Ankara Üniversitesi,
Emekli Öğretim Üyesi) | Prof. Dr. Ömer TURAN
(Orta Doğu Teknik Üniversitesi) |
| Prof. Dr. Mehmet SARAY
(Beykent Üniversitesi) | Prof. Dr. Hakan YAVUZ
(University of Utah) |
| Dr. Bilal N. ŞİMŞİR
(E. Büyükelçi) | Prof. Dr. Birsen KARACA
(Ankara Üniversitesi) |
| Dr. Pulat TACAR
(E. Büyükelçi) | Prof. Dr. Gül AKYILMAZ
(Hacı Bayram Veli Üniversitesi) |
| Prof. Dr. Cemalettin TAŞKIRAN
(Hacı Bayram Veli Üniversitesi) | Doç. Dr. Tolga BAŞAK
(Atatürk Üniversitesi) |

Ermeni Araştırmaları yılda üç kez yayımlanır. Yaygın Süreli Yayın.

Ermeni Araştırmaları hakemli bir dergidir. Ermeni Araştırmaları dergisi TÜBİTAK ULAKBİM tarafından taranmaktadır. Gönderilen yazılar ilk olarak yazı kurulunca bilimsel anlatım ve yazım kuralları yönünden incelenir. Daha sonra uygun bulunan yazılar, alanında bilimsel çalışmaları ile tanınmış üç ayrı hakeme gönderilir. Hakemlerin kararları doğrultusunda yazı yayımlanır ya da yayımlanmaz. Hakemlerin gizli tutulan raporları derginin arşivlerinde beş yıl süre ile tutulur.

AVRASYA BİR VAKFI (1993)

Yayın İdare Merkezi

Terazi Yayıncılık Bas. Dağ. Dan. Eğt. Org. Mat. Kırt. Ltd. Şti.
Abidin Daver Sok. No. 12/B Daire 4 06550 Çankaya/ANKARA
Tel: 0 (312) 438 50 23-24 • **Faks:** 0 (312) 438 50 26

www.avim.org.tr

Baskı Tarihi: 27 Nisan 2019

ISSN: 1303-068X

Sayfa Düzeni

Ruhi ALAGÖZ

Baskı:

Sonçağ Yayıncılık Matbaacılık
İstanbul Cad. İstanbul Çarşısı No: 48/48-49 İskitler / ANKARA
Tel: +90 312 341 36 67

Abone Sorumlusu

Hülya ÖNALP

Terazi Yayıncılık Bas. Dağ. Dan. Eğt. Org. Mat. Kırt. Ltd. Şti.
Süleyman Nazif Sok. No. 12/B Daire 4 06550 Çankaya/ANKARA
Tel: 0 (312) 438 50 23-24 • **Faks:** 0 (312) 438 50 26
E-posta: teraziyayincilik@gmail.com

Yurtiçi Abone Ücreti: 45 TL

Yurtdışı Abone Ücreti: 30 €

Aşağıdaki banka/posta çeki hesap numaralarına ödeme yapabilirsiniz:
Terazi Yayıncılık, Garanti Bankası-Çankaya/ANKARA Şubesi 181/6296007

Posta Çeki Hesabı: Ankara/Çankaya/Merkez 5859221

IBAN No: TR960006200018100006296007

Aksi belirtilmediği sürece Ermeni Araştırmaları'nda yayımlanan yazılarda belirtilen olay ve fikirler sadece yazarına aittir. Yazı işleri müdürünü, yayın sahibini veya editörünü bağlamaz.

Tüm hakları saklıdır. Önceden yazılı izin alınmaksızın hiçbir iletişim, kopyalama sistemi kullanılarak yeniden baskısı yapılamaz. Akademik ve haber amaçlı kısa alıntılar bu kuralın dışındadır.

İÇİNDEKİLER
(CONTENTS)

	Sayfa
Yazarlar (Contributors)	5
Editörün Notu (Editorial Note)	7
EDİTORYAL (EDITORIAL)	9
Olaylar ve Yorumlar (Facts and Comments)	9
Alev KILIÇ	
ARAŞTIRMA MAKALELERİ (RESEARCH ARTICLES)	33
I. Dünya Savaşı Sonrasında Karadeniz'de Bağımsız Ermenistan Devleti Kurulması Planları..... (<i>The Plans to Establish an Independent Armenian State at the Black Sea After The World War I</i>)	33
Prof. Dr. Hayati AKTAŞ	
Ermeni Milliyetçiliğinin Siyasallaşmasında Ermeni Muallimlerinin Faaliyet ve Rollerini..... (<i>The Activities and Roles of Armenian Teachers in the Politicization of Armenian Nationalism</i>)	47
Dr. Öğr. Üyesi Ayşe ZAMACI	
Robert Koçaryan'ın Cumhurbaşkanlığı Döneminde Ermenistan-İran İlişkileri (<i>Armenia-Iran Relations in the Period of the Presidency of Robert Kocharian</i>)	73
Doç. Dr. Elnur KELBİZADEH	
KİTAP TAHLİLLERİ (BOOK REVIEWS)	95
Talin Suciyan ve Modern Türkiye'de Ermeniler (<i>Talin Suciyan and the Armenians in Modern Turkey: Post-Genocide Society, Politics, and History</i>)	95
Tutku DİLAVER	

Değerlendirme Yazısı: Öldürme Emirleri:
Talat Paşa'nın Telgrafları ve Ermeni Soykırımı.....99

*(Review Essay: Killing Orders:
Talat Pasha's Telegrams and the Armenian Genocide)*

Ömer Engin LÜTEM - Yiğit ALPOGAN

YAZIM KURALLARI.....134
(STYLE SHEET)

Yazarlar

Alev KILIÇ

E. Büyükelçi Alev Kılıç, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesinden 1968 yılında mezun olmuştur. 1969 yılında, Dışişleri Bakanlığı'na meslek memuru olarak girmiştir. Yugoslavya Federal Cumhuriyeti Türkiye Büyükelçisi (1996-1998), Avrupa Konseyi Daimi Temsilciliği'nde Daimi Temsilci, Büyükelçi (1998-2002), Ekonomik İşler Müsteşar Yardımcısı, (2002-2004), İsviçre Türkiye Büyükelçisi (2004-2009), Meksika Türkiye Büyükelçisi (2009-2011) görevlerinde bulunmuştur. E. Büyükelçi Alev Kılıç, Dışişleri Bakanlığı'ndan 2011 yılında emekli olmuştur. 2013 yılından bu yana AVİM Başkanıdır.



Prof. Dr. Hayati AKTAŞ

1959 yılında Sakarya'da dünyaya geldi. 1982'de Atatürk Üniversitesi İngiliz Dili ve Edebiyatı Bölümü'nden mezun oldu. Yüksek lisans derecesini 1990'da Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi alanında, doktorasını ise 1994'de aynı üniversitede tamamladı. Bu süreçte İngilizce okutmanı olarak, Selçuk Üniversitesi'nde birçok fakülte ve meslek yüksekokulunda İngilizce derslerine girdi. 1997 – 2004 yıllarında Kafkasya ve Orta Asya Ülkeleri Uygulama ve Araştırma Merkezi Yönetim Kurulu Üyesi olarak görev aldı.



2002'de Doçentlik unvanını aldı. 2000 - 2004 yıllarında Karadeniz Teknik Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü Başkanı olarak görev yaptı. 2013 yılından bu yana Eko-Avrasya'da Akademik Kurul Başkanlığı yapmaktadır. Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı (AGİT – OSCE) adına Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı tarafından Azerbaycan, Kazakistan, Kırgızistan ve Gürcistan'da çeşitli dönemlerde yapılan Parlamento ve Devlet Başkanlığı seçimlerinde seçim görevlisi olarak görevlendirildi.

2007'de Profesörlük unvanını aldı. 2004-2009 yıllarında Türk Tarih Kurumu Pontus Araştırma Masası'nda Program Başkanlığı yaptığı sürede, İngiltere'de UK National Archives ve Amerika Birleşik Devletleri'nde US Archives NARA (National Archives and Record Administration of United States of America) ve İsviçre'de League of Nations Archive (Milletler Cemiyeti Arşivi)'nde 2 yıl süre ile araştırma yaptı.

2012-2013 yıllarında Karadeniz Teknik Üniversitesi İletişim Fakültesi Dekanı olarak görev aldı. 2009-2016 arasında Karadeniz Teknik Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü Başkanı olarak görev aldı. 2016'da Antalya Kültür ve Eğitim Vakfı (AKEV) Üniversitesine Rektör olarak atandı. 2019 yılı itibarıyla Antalya Akdeniz Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Uluslararası İlişkiler Bölümü Öğretim Üyesi olarak görev yapmaktadır.

Sosyal, beşeri ve idari bilimler temel alanı olmakla birlikte, Siyasi tarih, Avrupa Birliği-Türkiye ilişkileri, Uluslararası Siyaset, Avrupa ve Bölge Çalışmaları ve Siyasi Düşünce Tarihi alanlarında da yayınlanmış birçok bilimsel çalışması Ulusal ve Uluslararası bilimsel dergilerde ve kongre tebliğ kitaplarında basılmış çok sayıda eseri bulunmaktadır. Yurt içi ve yurt dışında çok sayıda konferans vermiş, sempozyum ve kongrelere katılmıştır. Prof. Dr. Hayati AKTAŞ ileri düzeyde İngilizce bilmektedir. Evli ve iki çocuk babasıdır.

Doç. Dr. Elnur KELBİZADEH

15 Ağustos 1988'de Azerbaycan Cumhuriyetinin Lenkeran ilinde doğdu. Azerbaycan Milli Bilimler Akademisi Kafkasya Araştırmaları Enstitüsünün Kafkasya Politikası Bölümü Başkanı, Azerbaycan Milli Bilimler Akademisinin "Genç Araştırmacı" Bilimsel Dergisinin Yayın Kurulu Üyesi, Bakü Avrasya Üniversitesinin doçentidir. 2005-2009'da Lankaran Devlet Üniversitesi'nde "Tarih" alanında lisans derecesini aldı ve Üniversiteden onur derecesiyle mezun oldu. 2010-2012'de Nahçıvan Devlet Üniversitesi'nde "Uluslararası İlişkiler Tarihi ve Teorisi" alanında yüksek lisans derecesi aldı. 2012 yılında "Azerbaycan'ın uluslararası ilişkiler sisteminde Nahçıvan (XX. Yüzyıl)" konulu tezini savundu ve onur diploması ile mezun oldu. 2012-2016'da Azerbaycan Milli Bilimler akademisi Nahçıvan Bölümü'nde çalıştı ve doktora yaptı. 2016'da "Nahçıvan'ın tarihi-coğrafyası" konusunda doktora tezini savundu. Uluslararası ilişkiler, tarihi coğrafya alanlarında araştırmalar yaptı. 6 monografi ve bilimsel kitap, 40'tan fazla bilimsel makalenin yazarıdır. Kitap ve makaleleri Azerbaycan, Türkiye, Rusya, Moldova, Almanya, Kazakistan, İran gibi çeşitli ülkelerde basıldı ve yayınlandı.



Dr. Öğr. Üyesi Ayşe ZAMACI

1980 yılında Edirne'de doğdu. İlkokulu Diyarbakır, ortaokul ve liseyi İstanbul'da tamamladı. 1998 yılında girdiği Trakya Üniversitesi Tarih Bölümü'nden 2002 yılında mezun olarak aynı yıl Yüksek Lisans eğitimine başladı. 2005 yılında Yrd. Doç. Dr. Şenol ÇELİK danışmanlığında hazırladığı "Vilâyet-i Sitte'de Ermeniler (1878-1914)" başlıklı tez çalışmasıyla Yüksek Lisans'tan mezun oldu. 2009 yılında başladığı Doktora eğitimini, Prof. Dr. İlker ALP danışmanlığında hazırladığı "Müdâfaa-i Milliye Cemiyeti ve Faaliyetleri" konulu tez çalışmasıyla 2015 yılında tamamladı.



Evlili ve iki çocuk annesidir.

Dergimizin 62nci sayısında 4 araştırma makalesi ve 2 kitap tahlili yer almaktadır. Her sayıda yer aldığı üzere, editoryal “**Olaylar ve Yorumlar**” bölümünde Ermenistan’ın iç ve dış dinamiklerinde ve Türkiye-Ermenistan ilişkilerinde Aralık 2018, Ocak, Şubat, Mart 2019 dönemindeki gelişmeler ele alınmaktadır. Makalede Ermenistan’da yapılan erken genel seçimler ve Paşinyan’ın zaferi sonrasında yeni kabinenin açıklanması, Dağlık Karabağ sorunu, yolsuzlukla mücadele ve eski yönetimle hesaplaşma gibi gelişmeler incelenmektedir. Ayrıca dış ilişkilerde Paşinyan iktidarının bir yandan Rusya ile ilişkilerine gölge düşürmemeye çalışırken, diğer taraftan Batı ile yakın ilişkiler geliştirme çabaları ve Türkiye ile ilişkiler konusunda, içi boş bir söylemden öteye gitmeyen açıklamalarına değinilmektedir.

Hayati Aktaş’ın “**I. Dünya Savaşı Sonrasında Karadeniz’de Bağımsız Ermenistan Devleti Kurulması Planları**” başlıklı makalesinde Paris Barış Konferansı’nda Büyük Ermenistan’ın kurulması ve kurulacak Ermenistan’ın denize çıkışı olabilmesi için Trabzon vilayetinin nasıl plana dâhil edilmeye çalışıldığı, ancak bölgede Pontusçu Rumlar ile Ermeniler arasındaki anlaşmazlıklar ve nüfus olarak azınlıkta olmaları gibi faktörlerin sürece etkileri incelenmektedir.

Ayşe Zamacı’nın “**Ermeni Milliyetçiliğinin Siyasallaşmasında Ermeni Muallimlerinin Faaliyet Ve Roller**” başlıklı makalesinde Ermenilerin, milliyetçi eylemlerini eğitim kurumlarının da dâhil olduğu geniş bir sahada icra etmeye başlaması ve isyana dönüşecek bu eylemlerin genişleyip yayılmasındaki Ermeni muallimlerin rolü incelenmektedir. Makalede 19. yüzyılın sonlarında Anadolu’da Ermeni isyanlarının çıkmaya başladığı bir süreçte, Ermeni muallimlerin önceki yıllara nazaran daha yoğun bir biçimde çeşitli suç hadiselerine nasıl karıştıkları arşiv belgelerinden örneklerle gösterilmektedir.

Elnur Kelbizadeh’in “**Robert Koçaryan’ın Cumhurbaşkanlığı Döneminde Ermenistan-İran İlişkileri**” başlıklı makalesinde SSCB’nin çökmesinin ardından Kafkas cumhuriyetleriyle ilişkilerin İran dış politikasında artan önemi ve Robert Koçaryan döneminde Ermenistan’la İran arasındaki ilişkilerin gelişmesi incelenmektedir. Makalede, İran ile ilişkilerde Ermeni tarafının daha çok ekonomik ilişkilerin geliştirilmesine ilgi duyarken, İran’ın ise, Avrupa devletleri ve ABD tarafından uygulanan yaptırımların ekonomik sonuçlarını yumuşatmak için Ermenistan’ın imkânlarını kullanmaya çalıştığını göstermektedir.

Son olarak, bu sayımızda iki de kitap tahlili bulunmaktadır. Bunlardan ilki Tutku Dilaver tarafından hazırlanan Talin Suciyan'ın "**Modern Türkiye'de Ermeniler: Soykırım sonrası Toplum, Siyaset ve Tarih**" başlıklı kitabının incelemesidir. İkinci tahlil Ömer Engin Lütem ve Yiğit Alpogan'ın, Taner Akçam'ın "**Değerlendirme Yazısı: Öldürme Emirleri: Talat Paşa'nın Telgrafları ve Ermeni Soykırımı**" (Killing Orders: Talat Pasha's Telegrams and the Armenian Genocide) başlıklı kitabının eleştirisidir.

İyi okumalar dileriz.

Editör